

**Vlaamse
overheid**

Wegwijs in de Vlaamse Rand

Met lokaal beleid het Vlaamse karakter
van de regio versterken

**AGENTSCHAP
BINNENLANDS
BESTUUR**

vlaanderen.be/vlaamse-rand

DEEL II

**WEGWIJS IN DE
TAAIWETGEVING
EN FACILITEITEN-
REGELING**

Inhoud

Deel II. Wegwijs in de taalwetgeving en faciliteitenregeling	3
<u>II.1. Taalwetgeving</u>	<u>6</u>
Taalgebieden	6
Faciliteitengemeenten	7
Taalvrijheid en taalwetgeving	7
Controle en sanctionering	8
Toepassingen in de Vlaamse Rand	9
<u>II.2. Specifieke regels rond verkiezingen en werking in de 6 randgemeenten</u>	<u>18</u>
Verkiezingen	19
Organisatie en werking	19

Inleiding

De omgevingsanalyse in deel I maakt duidelijk waarom het voor lokale besturen in de Vlaamse Rand een hele uitdaging is om het Vlaamse karakter van de regio te vrijwaren en te versterken. Door de grote instroom van anderstalige inwoners staat het Nederlands als verbindende voertaal onder druk en is lokale gemeenschapsvorming een complex verhaal. In hun omgang met de toenemende (talen)diversiteit moeten lokale besturen bovendien rekening houden met de taalwetgeving. In de 6 faciliteitengemeenten van de Vlaamse Rand speelt daarnaast ook de faciliteitenregeling voor Franstalige inwoners.

Dit onderdeel wil lokale besturen in de Rand een duidelijk kader aanreiken door de principes van de taalwetgeving uiteen te zetten. Het vertrekt daarbij van de informatie zoals die terug te vinden is op [de website van het Steunpunt Taalwetwijzer](#), hét referentiepunt voor iedereen die zich wil verdiepen in de taalwetgeving. Wel ligt de focus in deze publicatie nog meer op die aspecten die in het bijzonder relevant zijn voor een regio als de Rand. Zo komen in wat volgt een aantal praktische toepassingen van de taalwetgeving aan bod, die in de Vlaamse Rand vaak vragen oproepen. Bij elk van die toepassingen stippen we enkele beleidsopties voor lokale besturen aan en verwijzen we naar deel III van deze beleidswijzer voor concrete praktijkvoorbeelden.

Om verwarring te vermijden over welke regelgeving al dan niet ook van toepassing is in de 6 faciliteitengemeenten van de Rand, zijn er van dit onderdeel 2 versies: één voor de 13 niet-faciliteitengemeenten van de Rand en één voor de 6 faciliteitengemeenten. In de versie die nu voorligt vormt de situatie van de 6 faciliteitengemeenten het uitgangspunt. Naast de taalwetgeving komen ook enkele bijzonderheden aan bod in verband met de werking van het lokaal bestuur en de verkiezingen in de faciliteitengemeenten.

PSSST...!

II.1. Taalwetgeving

Taalgebieden

België telt 4 taalgebieden:

- het Nederlandse taalgebied;
- het Franse taalgebied;
- het Duitse taalgebied;
- het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad (Nederlands en Frans).

Het Nederlandse taalgebied is ééntalig. De bestuurstaal is het Nederlands. Het Nederlandse taalgebied omvat alle gemeenten uit het Vlaamse Gewest, inclusief de 12 zogenaamde faciliteitengemeenten in Vlaanderen. Het Nederlandse taalgebied zonder de faciliteitengemeenten wordt het homogeen Nederlandse taalgebied genoemd.

Het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad is het enige tweetalige taalgebied waar het Nederlands en het Frans als bestuurstaal op voet van gelijkheid staan.

De Vlaamse Rand maakt dus deel uit van het Nederlandse taalgebied en grenst enerzijds aan het taalgebied Brussel-Hoofdstad en in het zuiden ook aan het Franse taalgebied. 6 van de 19 gemeenten in de Vlaamse Rand zijn faciliteitengemeenten.

Faciliteitengemeenten

De term ‘faciliteitengemeenten’ is een verzamelnaam voor de rand- en taalgrensgemeenten. In Vlaanderen zijn er 12 faciliteitengemeenten:

- De 6 randgemeenten¹ in de Vlaamse Rand rond Brussel zijn: Sint-Genesius-Rode, Linkebeek, Drogenbos, Wemmel, Kraainem en Wezembeek-Oppem;
- De 6 Vlaamse taalgrensgemeenten zijn: Bever, Herstappe, Mesen, Ronse, Spiere-Helkijn en Voeren.

De randgemeenten en de Vlaamse taalgrensgemeenten behoren tot het Nederlandse taalgebied, maar hebben een speciale taalregeling. Als uitzondering op het principe van de ééntaligheid van het taalgebied kan in deze gemeenten de communicatie tussen de overheid en de inwoners onder bepaalde voorwaarden in het Frans verlopen.

Taalvrijheid en taalwetgeving

Het taalgebruik in België is in principe vrij. Artikel 30 en 129 van [de Belgische Grondwet](#) beschermen de taalvrijheid grondwettelijk.

Zo kunnen privépersonen onderling in principe de taal gebruiken die ze willen. Dat geldt ook in de publieke ruimte, bijvoorbeeld aan de schoolpoort of langs de zijlijn van een voetbalveld. Ook een winkelier mag zijn klant in principe aanspreken of verder helpen in om het even welke taal.

De wetgever mag slechts in een beperkt aantal domeinen de taalvrijheid inperken. Artikel 30 en 129 van de Grondwet sommen die op:

- de handelingen van het **openbaar gezag** (bv. taalgebruik in het leger);
- de **gerechtszaken** (bv. een gerechtelijke procedure voor een rechtbank);
- de **bestuurszaken** (bv. contacten van overheidsdiensten met burgers en ondernemingen en omgekeerd);
- het **onderwijs** in de door de overheid opgerichte, gesubsidieerde of erkende instellingen (de onderwijs- en de bestuurstaal in die scholen);
- de sociale betrekkingen tussen de **werkgevers** en hun personeel;
- de door de wet en de verordeningen voorgeschreven akten en bescheiden van de **ondernemingen**.

Op [de website van de Taalwetwijzer](#) vindt u per domein een overzicht van de belangrijkste principes en van veelgestelde vragen.

¹ Merk op dat de term ‘randgemeenten’ strikt genomen alleen verwijst naar de 6 faciliteitengemeenten van de Vlaamse Rand. Toch wordt de term in een minder technische context ook vaak gebruikt om te verwijzen naar alle 19 gemeenten van de Vlaamse Rand. Om verwarring te vermijden, gebruiken we de term ‘randgemeenten’ in deze publicatie alleen in zijn strikt juridische betekenis.

Controle en sanctionering

Verschillende instanties oefenen toezicht uit op de taalwetgeving. [Alle info daarover vindt u op de website van de Taalwetwijzer.](#)

We beperken ons hier tot een overzicht van de instanties die toezicht houden op de taalwetgeving in bestuurszaken, en meer in het bijzonder tot die instanties die relevant zijn voor de Vlaamse Rand²:

- Voor heel België: [Vaste Commissie voor Taaltoezicht \(VCT\)](#)

De VCT houdt toezicht op de taalwetgeving in bestuurszaken in het hele land. Na een onderzoek van de klacht zal de commissie een advies verlenen. Adviezen hebben een groot moreel gezag maar zijn in de meeste gevallen niet juridisch bindend. Als de overtreder zich niet schikt naar het advies, kan de VCT in principe wel naar de bevoegde rechter of de Raad van State stappen. De VCT heeft ook verdergaande bevoegdheden als een belanghebbende inwoner uit een faciliteitengemeente of het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad een klacht indient.

- Voor lokale besturen in Vlaanderen: [Agentschap Binnenlands Bestuur](#)

De Vlaamse minister voor Binnenlands Bestuur en de 5 provinciegouverneurs staan als toezichhoudende overheid in voor het algemeen bestuurlijk toezicht op lokale besturen in Vlaanderen. Zij kunnen beslissingen van lokale besturen vernietigen als die het recht of het algemeen belang schenden.

- Voor de 6 randgemeenten: [adjunct van de gouverneur van de provincie Vlaams-Brabant](#)

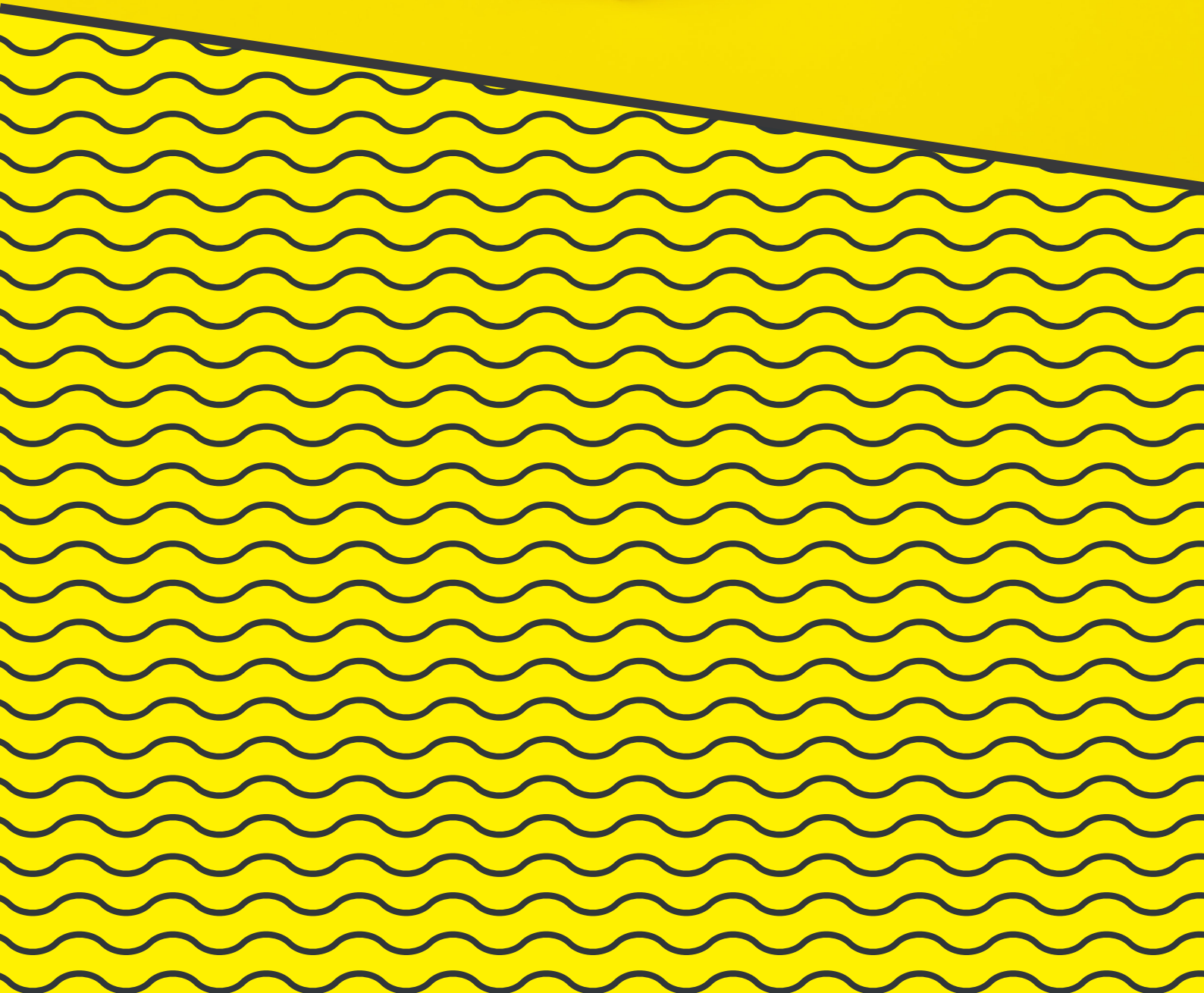
De adjunct van de gouverneur van de provincie Vlaams-Brabant houdt toezicht op de naleving van de taalwetgeving in bestuurszaken in Sint-Genesius-Rode, Linkebeek, Drogenbos, Wemmel, Kraainem en Wezembeek-Oppem. De adjunct kan een beslissing van een randgemeente die in strijd is met de taalwetgeving in bestuurszaken schorsen en behandelt ook klachten over de naleving van de taalwetgeving in bestuurszaken in de randgemeenten. De adjunct kan optreden als bemiddelaar tussen beide partijen.

- Andere toezichtinstanties

De hoven en rechtbanken en de administratieve rechtscolleges kunnen de naleving van de taalwetgeving in bestuurszaken toetsen.

Inbreuken op de taalwetgeving in bestuurszaken kunnen aanleiding geven tot disciplinaire straffen voor wie de inbreuk pleegt of tot nietigheid van de betrokken stukken en handelingen.

² Voor Voeren is de adjunct-arrondissementscommissaris bevoegd en voor Brussel-Hoofdstad de vicegouverneur. [Meer info daarover vindt u hier.](#)

Toepassingen in de Vlaamse Rand

Dit onderdeel gaat in op verschillende contexten in de Vlaamse Rand die vaak vragen oproepen op het vlak van taalwetgeving. Het vat de regelgeving in de faciliteitengemeenten telkens kort samen³ en wijst op beleidsopties voor lokale besturen.

COMMUNICATIE VAN HET LOKAAL BESTUUR

DE REGELGEVING SAMENGEVAT⁴

Algemeen

Als plaatselijke dienst moet het gemeentebestuur van een Vlaamse faciliteitengemeente het Nederlands gebruiken als bestuurstaal, maar er gelden **uitzonderingen voor het gebruik van het Frans**. Dat zijn de zogenaamde taalfaciliteiten. Ze vormen een wettelijke uitzondering op de grondwettelijke indeling van het Belgische grondgebied in 4 territoriaal afgebakende taalgebieden, en houden een afwijking in op de algemene regel van eentaligheid binnen een homogeen taalgebied.

3 U vindt de regelgeving meer in detail terug op [de website van de Taalwetwijzer](#).

4 Deze samenvatting is gebaseerd op de informatie zoals die beschikbaar is op [de website van de Taalwetwijzer](#) en op [de website van de adjunct van de gouverneur](#).

De taalfaciliteiten zijn **integratiebevorderende maatregelen** die geen afbreuk doen aan de principiële ééntaligheid van het Nederlandse taalgebied. Er is dus geen sprake van een principiële tweetaligheid in de Vlaamse faciliteitengemeenten, want de Belgische Grondwet erkent alleen het gebied Brussel-Hoofdstad als tweetalig taalgebied.

Bovendien gelden de taalfaciliteiten alleen voor de inwoners en **niet voor de bestuurders** van de Vlaamse faciliteitengemeenten. De gemeenten mogen alleen in het Nederlands worden bestuurd, wat onder meer betekent dat de zittingen van de gemeenteraad en het schepencollege uitsluitend in het Nederlands verlopen.

Faciliteiten in de 6 randgemeenten

De randgemeenten – Sint-Genesius-Rode, Linkebeek, Drogenbos, Wemmel, Kraainem en Wezembeek-Oppem – moeten **berichten, mededelingen en formulieren** in het Nederlands en in het Frans verspreiden, met voorrang voor het Nederlands.

In de **betrekkingen met hun inwoners** gebruiken de randgemeenten het Nederlands, maar een Franstalige inwoner kan aan de gemeente wel uitdrukkelijk verzoeken om de betrekkingen in het Frans te laten verlopen. De inwoner moet dit verzoek bij elk nieuw contact herhalen.

In de **communicatie met private bedrijven** die in het homogeen Nederlandse taalgebied zijn gevestigd, moeten de randgemeenten het Nederlands gebruiken.

Getuigschriften, verklaringen, machtigingen en vergunningen bestemd voor particulieren worden opgesteld in de taal die de inwoner verkiest (Nederlands of Frans).

Wat betreft de **akten** – zoals geboorteakten, huwelijksakten, attesten van leven, ... – doet er zich een onderscheid voor tussen randgemeenten met grote en randgemeenten met kleine faciliteiten. De **grote faciliteiten** gelden in Drogenbos, Kraainem, Linkebeek en Wemmel. De **kleine faciliteiten** gelden in Sint-Genesius-Rode en Wezembeek-Oppem. Ook op het vlak van de vereiste taalkennis bij het gemeentepersoneel heeft dat onderscheid gevolgen. Een overzicht van de verschillen tussen grote en kleine faciliteiten:

Overzicht verschil grote en kleine faciliteiten		
Betreft	Grote faciliteiten	Kleine faciliteiten
Akten worden door het gemeentebestuur uitgereikt in het:	Nederlands of Frans naargelang wens betrokkene	Nederlands, vertaling mogelijk
Akten burgerlijke stand worden in het gemeentelijk register overgeschreven in het:	Nederlands of Frans afhankelijk van de oorspronkelijke taal	Nederlands
	Is de akte in het Duits, dan wordt ze in het Nederlands of Frans overgeschreven in het register naargelang de wens van de belanghebbende.	Is de akte in het Duits, dan wordt ze in het Nederlands overgeschreven in het register. Een vertaling kan worden aangevraagd.
Taalkennis 'loketambtenaren' / taalkennis ambtenaren die omgang hebben met het publiek	Elementaire kennis van het Frans is verplichte voorwaarde voor de aanwerving.	De dienst is zo georganiseerd dat in het Frans geantwoord kan worden zodat aan de taalfaciliteiten kan worden voldaan.

Gevallen van meertaligheid bij overheidscommunicatie

In uitzonderlijke gevallen kan de faciliteitengemeente in haar communicatie gebruikmaken van andere talen dan de voorgeschreven taal:

- Het hoffelijkheidsprincipe

Lokale besturen kunnen een particulier uit een ander taalgebied antwoorden in de taal die deze particulier gebruikt, wanneer die daar uitdrukkelijk om vraagt en zijn domicilie in een ander taalgebied ligt. Lokale besturen mogen dit hoffelijkheidsprincipe toepassen maar zijn er niet toe verplicht.

- Toeristische mededelingen

Gemeenten of steden die erkend zijn als toeristisch centrum mogen de mededelingen voor toeristen in minstens 3 talen communiceren wanneer de gemeenteraad daartoe beslist en ze die beslissing binnen de 8 dagen meedelen aan de Vaste Commissie voor Taaltoezicht (VCT). In het Nederlandse taalgebied betekent dit dat de gemeenten toeristische berichten minstens in het Nederlands, Frans en Duits (in die volgorde) moeten opstellen. Momenteel is Tervuren de enige gemeente in de Vlaamse Rand die erkend is als toeristisch centrum⁵.

- Contacten met buitenland

Omdat de wetgeving zelf geen informatie geeft over contacten met buitenlandse actoren, stelt de VCT in enkele adviezen dat het taalgebruik met buitenlandse actoren vrij is. De betrokken dienst moet de naam en het adres wel in de voorgeschreven bestuurstaal opstellen.

Toch moeten lokale besturen ook in deze context het gebruik van vreemde talen heel voorzichtig aanpakken, want de taalwetgeving in bestuurszaken is van openbare orde. Officiële documenten waaraan rechtsgevolgen gekoppeld zijn, zoals akten betreffende particulieren of contracten, worden het best opgesteld in de voorgeschreven bestuurstaal. Indien nodig kunnen ze vergezeld gaan van een vertaling.

- Internationale, Europese of specifieke regelgeving

Internationale, Europese of specifieke regelgeving kan andere taalvoorschriften bevatten. Dat is bijvoorbeeld het geval voor bepaalde regelgeving rond de afgifte van meertalige en gecodeerde uittreksels uit en attesten van akten van de burgerlijke stand of rond de coördinatie van de sociale zekerheidsstelsels.

- Cumulatieve voorwaarden voor het gebruik van vreemde talen

De Bestuurstaalwet voorziet behoudens het hoffelijkheidsprincipe en de toeristische mededelingen (zie hierboven) niet in uitzonderingen op de voorgeschreven bestuurstaal. Dat betekent dat het gebruik van vreemde talen in andere situaties die onder de bestuurstaalwetgeving vallen in principe verboden is. Omdat er in de praktijk veel vragen kwamen, ontwikkelde de VCT een adviespraktijk waaruit blijkt dat het gebruik van vreemde talen uitzonderlijk toch gerechtvaardigd kan zijn als de volgende 4 voorwaarden cumulatief vervuld zijn:

- De dienst of instantie gebruikt de vreemde taal **niet systematisch**, maar slechts uitzonderlijk of als overgangsmaatregel (dit wil zeggen tijdelijk) en in beperkte gevallen;

⁵ Een actuele lijst van gemeenten die als toeristisch centrum erkend zijn, [vindt u hier terug](#).

- Een **bijzonder doel** verantwoordt het gebruik van de vreemde taal, zoals bijvoorbeeld integratiebevordering, bewustmaking van anderstaligen over het bestaan van een dienstverlening, gezondheid en veiligheid, ... De overheid moet een afweging maken tussen dit bijzonder doel en het signaal van het gebruik van vreemde talen.
- De dienst of instantie gebruikt de anderstalige boodschap **naast de voorgeschreven bestuurstaal**. De boodschap is dus slechts een vertaling van de Nederlandse tekst. Er wordt niet méér of andere informatie gegeven in de vreemde taal dan in het Nederlands. De dienst of instantie vermeldt bovendien uitdrukkelijk dat de anderstalige tekst een vertaling is, zodat iedereen over dezelfde informatie beschikt.
- De anderstalige tekst is bestemd voor een **specifiek doelpubliek**.

Het gebruik van vreemde talen is dus alleen uitzonderlijk of als overgangsmaatregel toegestaan en moet bijgevolg zoveel mogelijk beperkt worden in zowel omvang als tijd. Dit houdt onder meer een beperking in tot de inwoners die zich in een eerste integratiefase bevinden en nog niet de gelegenheid hadden voldoende Nederlands te leren. Daarnaast moeten deze 4 cumulatieve voorwaarden volgens de VCT zo begrepen worden dat ze een absolute noodzakelijkheid in het algemeen belang moeten dienen. De adviespraktijk van de VCT heeft immers als doel iedere uitzondering op de Bestuurstaalwet te beperken tot hetgeen absoluut noodzakelijk is in het algemeen belang. Die uitzondering is immers niet wettelijk voorzien.

Lokale besturen moeten zich dus hoe dan ook terughoudend opstellen bij het gebruik van vreemde talen en heel zorgvuldig te werk gaan. Verschillende toezicht- en gerechtelijke instanties hebben beoordelings- en toezichtsbevoegdheid over de toepassing van deze cumulatieve voorwaarden.

- Tolken en vertalers

Lokale besturen en sociale voorzieningen kunnen tegen betaling [sociaal tolken en vertalers](#) inzetten als taaldrempels een toegankelijke of volwaardige toegang tot de dienst- of hulpverlening verhinderen. Ze kunnen ook gebruikmaken van 'taalhulpen': vrijwilligers die een korte opleiding gevolgd hebben om te kunnen tolken bij niet-complexe, informatieve gesprekken. [Omzendbrief BA 2005/03 van de Vlaamse Regering](#) bepaalt dat het gebruik van een tolkdienst niet strijdig is met de taalwetgeving. Wel valt het inzetten van een sociaal tolk of 'taalhulp' ook onder de 4 hierboven vermelde cumulatieve voorwaarden⁶. Het moet dus als een uitzonderingsmaatregel gezien worden en kan geen standaardbeleid zijn om anderstalige inwoners te woord te staan.

BELEIDSOPTIES VOOR LOKALE BESTUREN

Hoe past u als lokaal bestuur deze regelgeving toe in de diverse context van de Vlaamse Rand? Door een helder **taalbeleid** te hanteren binnen uw lokaal bestuur scheidt u om te beginnen zowel bij personeel als bij inwoners duidelijke verwachtingen. Daarnaast biedt ook uw **lokale regierol in NT2-promotie** kansen om het gebruik van het Nederlands in uw gemeente te stimuleren. In deel III van deze beleidswijzer vindt u inspirerende praktijkvoorbeelden rond dit thema (zie III.1. Het Vlaamse karakter van de Rand – Taalpromotie: het Nederlands als verbindende taal versterken).

⁶ Het staat burgers vrij om zelf een tolk – bijvoorbeeld een familielid – mee te brengen. Het gebruik van die eigen tolk valt dan niet onder de 4 cumulatieve voorwaarden.

BASIS- EN SECUNDAIR ONDERWIJS

DE REGELGEVING SAMENGEVAT

De scholen van het officieel gesubsidieerd onderwijs, de scholen van het GO! Gemeenschapsonderwijs en de scholen van het vrij gesubsidieerd onderwijs moeten rekening houden met taalregels rond enerzijds hun bestuurstaal en anderzijds hun onderwijstaal.

De bestuurstaal is de taal waarin de scholen hun administratieve handelingen moeten opstellen, zoals bijvoorbeeld een brief aan de ouders, een telefoongesprek of een oudercontact. In de Vlaamse faciliteitengemeenten is het Nederlands in principe de bestuurstaal.

De onderwijstaal is de taal waarin de school les moet geven, zoals bijvoorbeeld de les wiskunde. In de Vlaamse faciliteitengemeenten is de onderwijstaal het Nederlands. Wel mag er voor het vreemdetalenonderwijs – de leergebieden over de andere talen en taalvakken – in een andere taal dan het Nederlands onderwezen worden. Onder bepaalde voorwaarden kunnen secundaire scholen ook [Content and Language Integrated Learning \(CLIL\)](#), een vorm van meertalig onderwijs, aanbieden.

Daarnaast bestaat er in de faciliteitengemeenten een wettelijke mogelijkheid om Franstalig kleuter- en lager onderwijs te organiseren. De randgemeenten maken alle 6 van deze mogelijkheid gebruik: ze hebben allen – naast Nederlandstalige scholen – een Franstalige gemeentelijke basisschool en daarnaast is er in Wezembeek-Oppem en Sint-Genesius-Rode ook nog een Franstalige vrije basisschool.

Dat Franstalige basisonderwijs in de randgemeenten is wel alleen toegankelijk voor Franstalige leerlingen uit de betrokken gemeente: er moet aangetoond worden dat de leerling Franstalig is en dat het gezinshoofd in de betrokken Vlaamse faciliteitengemeente woont. Dat kan bijvoorbeeld met een taalverklaring van het gezinshoofd, die de federale taalinspectie controleert. Ook een getuigschrift van het schoolhoofd van de vorige school – met bevestiging dat de leerling ingeschreven was in een Franstalige school – kan als bewijs dienen. Een Nederlandstalige leerling uit de randgemeente Kraainem kan zich dus niet inschrijven in een Franstalige basisschool in Kraainem. Evenmin kan een Franstalige leerling uit de gemeente Zaventem zich inschrijven in een Franstalige basisschool in Kraainem.

De Franstalige basisscholen in de faciliteitengemeenten volgen de vakantieregeling van het Vlaamse onderwijs. Wel is de Franse gemeenschap bevoegd voor de pedagogische inspectie van die scholen.

In tegenstelling tot het basisonderwijs, is het niet mogelijk om Franstalig secundair onderwijs te organiseren in de faciliteitengemeenten.

BELEIDSOPTIES VOOR LOKALE BESTUREN EN SCHOLEN

Met een **taalbeleid** kunnen scholen de taalvaardigheid van leerlingen versterken en de prestatiekloof op basis van achtergrondkenmerken tegengaan. Lokale besturen kunnen dan weer werk maken van een **flankerend onderwijsbeleid** dat inzet op oefenkansen Nederlands in de vrije tijd, toeleiding naar het vrijetijdsaanbod en participatiekansen voor ouders. Deel III van deze beleidswijzer reikt daarrond inspirerende voorbeelden aan (zie III.2. Flankerend onderwijsbeleid: ondersteunende maatregelen om leerlingen maximale ontwikkelingskansen te bieden).

VERENIGINGEN

DE REGELGEVING SAMENGEVAT

Natuurlijke personen en (private) rechtspersonen zoals (private) verenigingen zijn in principe niet onderworpen aan de bestuurstaalwetgeving. Er bestaat wel een uitzondering: een vereniging die in het algemeen belang en in opdracht van de overheid optreedt, moet in principe de taalwetgeving in bestuurszaken naleven. De meeste verenigingen zijn dus vrij om in hun interne en externe communicatie andere talen dan het Nederlands te gebruiken.

Ongeacht de toepassing van de bestuurstaalwetgeving, moeten (private) verenigingen in bepaalde gevallen wel rekening houden met eventuele andere regelgeving of afspraken. Zo moeten (private) verenigingen met een exploitatiezetel in het homogeen Nederlandse taalgebied rekening houden met de taalwetgeving in het bedrijfsleven, bijvoorbeeld voor hun wettelijk voorgeschreven documenten.

Daarnaast kunnen de overheid en de gemeenten, voor zover in overeenstemming met de regelgeving, een taalbeleid voeren. Dat betekent dat de overheid of de gemeente enerzijds een aantal handvaten kan aanreiken aan het personeel om de Bestuurstaalwet toe te passen in contacten met anderstalige inwoners, en anderzijds maatregelen kan nemen om het gebruik van het Nederlands te stimuleren, te motiveren en te ondersteunen.

Zo bevat het [Decreet Lokaal Bestuur](#) sinds begin 2023 een ‘Nederlandsclausule’. Die schrijft voor dat lokale subsidiereglementen en beslissingen tot toekenning van nominatieve subsidies steeds als een van de subsidievoorwaarden moeten bepalen dat de gesubsidieerde zich engageert om het belang van het gebruik van het Nederlands te erkennen bij het uitvoeren van de gesubsidieerde activiteiten.

Lokale besturen geven zelf een invulling aan dat engagement. Zij kunnen er de nodige richtlijnen of voorwaarden aan koppelen om controle mogelijk te maken. Worden de voorwaarden niet nageleefd, dan kan het lokaal bestuur de subsidies terugvorderen.

Belangrijke kanttekening hierbij is wel dat het lokaal bestuur alleen richtlijnen en voorwaarden kan bepalen om controle op de engagementsverklaring mogelijk te maken, en niet om het taalgebruik van de subsidieontvanger an sich te regelen. De richtlijnen en voorwaarden mogen er niet toe leiden dat de facto uitsluitend het gebruik van het Nederlands wordt opgelegd en andere talen niet toegelaten zouden zijn. Het lokaal bestuur heeft geen bevoegdheid om het taalgebruik van de subsidieontvanger te regelen. Dit vloeit voort uit artikel 30 van de Belgische Grondwet, dat bepaalt dat de wet- of decreetgever het taalgebruik slechts in een beperkt aantal domeinen kan regelen.

BELEIDSOPTIES VOOR LOKALE BESTUREN

Het vraagt van vrijwilligers heel wat engagement om in de uitdagende context van de Vlaamse Rand een vereniging draaiende te houden. Als lokaal bestuur kan u uw appreciatie voor die inspanningen tonen door **ondersteuning** aan te reiken. Dat kan in de vorm van subsidies, maar ook bijvoorbeeld met begeleiding of vormingen. In deel III van deze beleidswijzer vindt u inspirerende praktijken terug die u op pad helpen (zie III.1. Het Vlaamse karakter van de Rand – Gemeenschapsvorming).

HANDELAARS EN BEDRIJVEN

DE REGELGEVING SAMENGEVAT

Handelaars en bedrijven mogen zelf beslissen welke taal ze gebruiken om hun producten aan te bieden aan hun klanten. Dit volgt uit artikel 30 van de Grondwet dat bepaalt dat het taalgebruik in België in principe vrij is.

Wel zijn er uitzonderingen op die taalvrijheid die voortvloeien uit de taalwetgeving in het bedrijfsleven en het consumentenrecht, zoals de taalvoorschriften rond etikettering of specifieke producten als speelgoed.

BELEIDSOPTIES VOOR LOKALE BESTUREN

Met een '[Week van de Anderstalige Klant](#)' kunnen lokale besturen handelaars én anderstalige inwoners aanmoedigen om Nederlands te spreken in de winkel. U kan daarbij samenwerken met een lokale handelsvereniging of Unizo en met andere gemeenten die op hetzelfde moment een Week van de Anderstalige Klant willen organiseren. Zo krijgt het initiatief bovenlokale uitstraling. [Het draaiboek van vzw 'de Rand' en Unizo](#) legt uit hoe u van start kan gaan.

In deel III van deze beleidswijzer komen verschillende projecten aan bod die anderstaligen stimuleren om het Nederlands te gebruiken. Een mooi voorbeeld is 'Hallo Nederlands' in Halle, dat onder meer ook lokale winkeliers betreft (zie III.1. Het Vlaamse karakter van de Rand – Taalpromotie – Nederlands gebruiken).

II.2. Specifieke regels rond verkiezingen en werking in de 6 randgemeenten

De website 'Lokaal bestuur' van het Agentschap Binnenlands Bestuur vat de principes voor de [organisatie en werking van lokale besturen](#) samen en gaat ook in op het thema '[verkiezingen, democratie en participatie](#)'. Meer details over de verkiezingen vindt u daarnaast terug op de website '[Vlaanderen kiest](#)'.

Dit onderdeel biedt een beknopt overzicht van de specifieke regels die in de 6 randgemeenten gelden, zowel op het vlak van verkiezingen als van lokale organisatie en werking. Voor een volledige weergave van de eigenheden die gelden in de randgemeenten kan u terecht op de [website 'Aan de slag als mandataris' van de VVSG](#). Die bevat een aparte rubriek voor [mandatarissen in de randgemeenten en in Voeren](#).

Verkiezingen

Elke 6 jaar kunnen inwoners van alle Vlaamse gemeenten hun stem uitbrengen voor de gemeente- en de provincieraad. In Antwerpen, de enige stad met stadsdistricten, stemmen inwoners ook voor de districtsraad.

In de 6 Vlaamse randgemeenten en in Voeren **verkiezen de inwoners rechtstreeks de schepenen, de OCMW-raad en het vast bureau van het OCMW**. Concreet zijn er in die gemeenten twee lokale lijsten: één voor de gemeenteraad en één voor de OCMW-raad. Na verdeling van het aantal schepenmandaten over de lijsten in functie van de verkiezingsuitslag, worden de mandaten toegekend aan de verkozenen binnen die lijsten met de meeste naamstemmen.

Vanaf 2024 verlopen de lokale verkiezingen in Vlaanderen op een aantal vlakken anders dan vroeger. Dat is het gevolg van het Vlaamse [‘Decreet ter Versterking van de Lokale Democratie’](#) van 16 juli 2021, dat de lokale democratie hervormt en moderniseert. Sommige van die wijzigingen zijn ook van toepassing in de randgemeenten, zoals de **afschaffing van de opkomstplicht**: vanaf 2024 is het in Vlaanderen niet langer verplicht om te stemmen bij de lokale verkiezingen. Ook de nieuwe regels rond **fractievorming** in de gemeenteraad gelden in de faciliteitengemeenten: kandidaten van een lijst die na hun verkiezing 2 fracties willen vormen in de gemeenteraad moeten dat op voorhand aangeven. Daarnaast wordt in heel Vlaanderen – en dus ook in de faciliteitengemeenten – de regeling rond **volmachten** strenger en de impact van **lijststemmen** ingeperkt.

Maar er doen zich ook verschillen voor tussen de faciliteitengemeenten en de niet-faciliteitengemeenten in Vlaanderen. Zo is er als gevolg van de rechtstreekse verkiezing van de schepenen in de randgemeenten en Voeren **geen initiatiefrecht** voor de stemmenkampioen van de grootste lijst. Elders in Vlaanderen geldt er vanaf 2024 wel een initiatiefrecht: de verkozene met de meeste naamstemmen van de grootste lijst krijgt 14 dagen de tijd om een meerderheid te vormen, waarna het initiatiefrecht via een cascadereregeling overgaat naar de stemmenkampioen van de tweede grootste lijst, en zo verder.

Organisatie en werking

De organisatie en werking van lokale besturen in Vlaanderen is wettelijk bepaald. Het Decreet Lokaal Bestuur, het Provinciedecreet en het Bestuursdecreet bevatten regels voor de gemeenten, OCMW's, districten en provincies rond onder meer de installatie van de bestuursorganen, de bevoegdheden van de bestuursorganen en de wijze van vergaderen en stemmen.

Zo ligt het bestuur van de Vlaamse gemeenten in handen van **de gemeenteraad en het college van burgemeester en schepenen**. Het Decreet Lokaal Bestuur regelt de installatie, bevoegdheden en werking van die verschillende bestuursorganen.

Bijzonder aan de randgemeenten en Voeren is dat de schepenen er rechtstreeks verkozen worden. Dat heeft enkele praktische gevolgen. Zo maken de schepenen niet per definitie allemaal deel uit van de meerderheidscoalitie, zoals dat elders in Vlaanderen wel het geval is. In de randgemeenten zetelen vaak ook schepenen die niet behoren tot de gevormde meerderheid, maar door hun rechtstreekse verkiezing toch deel uitmaken van het college.

Door de rechtstreekse verkiezing hoeft het college van burgemeester en schepenen bovendien niet uit personen van verschillend geslacht te bestaan. Het is ook niet mogelijk om via een constructieve motie van wantrouwen (leden van) het college te vervangen.

Het college van burgemeester en schepenen beslist in de randgemeenten en Voeren niet bij volstreekte meerderheid van stemmen, zoals in de meeste Vlaamse gemeenten, maar bij consensus. Bij gebrek aan consensus wordt het punt op de agenda van de gemeenteraad geplaatst.

In de randgemeenten gebeurt ook de aanduiding van de burgemeester op een eigen manier. De burgemeester wordt voorgedragen via een akte van voordracht, die wordt bevestigd met een stemming in de gemeenteraad. De Vlaamse Regering benoemt de burgemeester. Gebeurt dit niet, dan kan de aangewezen burgemeester de niet-benoeming aanvechten via een specifieke procedure voor de Raad van State (art. 13bis Nieuwe Gemeentewet).

Naast het gemeentebestuur – dat in handen is van de gemeenteraad en het schepencollege – heeft iedere Vlaamse gemeente een **OCMW-bestuur**, dat de leiding heeft over het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn. De OCMW-besturen verzekeren de maatschappelijke dienstverlening en beschikken over een raad voor maatschappelijk welzijn en een vast bureau.

De **raad voor maatschappelijk welzijn** is het beleidsorgaan van het OCMW. Het neemt binnen het gekozen beleid besluiten en maakt reglementen op. In de meeste Vlaamse gemeenten zijn de leden en voorzitter van de gemeenteraad tegelijk de leden en voorzitter van de raad voor maatschappelijk welzijn. Er is dan geen aparte installatie voor de raadsleden en geen aparte verkiezing van de voorzitter. De mandaten van gemeenteraadslid en lid van de raad voor maatschappelijk welzijn zijn er met andere woorden ondeelbaar⁷.

Alleen in de 6 randgemeenten en in Voeren geldt er een andere regeling: daar worden de leden van de raad voor maatschappelijk welzijn rechtstreeks verkozen en vindt er vervolgens een installatievergadering plaats met het onderzoek van de geloofsbrieven en de eedaflegging. De Vlaamse Regering benoemt de voorzitter van de raad voor maatschappelijk welzijn op voordracht van de leden van de raad voor maatschappelijk welzijn. Als gevolg van de rechtstreekse verkiezing van de OCMW-raad is er binnen deze raad een andere meerderheidscoalitie mogelijk dan binnen de gemeenteraad.

Het **vast bureau** is het uitvoerende orgaan van het OCMW en is onder meer belast met de voorbereiding en uitvoering van de besluiten van de raad voor maatschappelijk welzijn. In de meeste Vlaamse gemeenten zijn de burgemeester en de schepenen door hun benoeming en verkiezing van rechtswege de voorzitter en de leden van het vast bureau. Alleen in de randgemeenten en in Voeren is dat niet zo: daar worden de leden van het vast bureau rechtstreeks verkozen. De voorzitter van de raad voor maatschappelijk welzijn is er van rechtswege en met beraadslagende stem voorzitter van het vast bureau. Als gevolg van de rechtstreekse verkiezing hoeft het vast bureau niet uit personen van verschillend geslacht te bestaan.

⁷ Er is een uitzondering als de raad voor maatschappelijk welzijn niet zou bestaan uit personen van verschillend geslacht. In dat geval wordt het laatste gemeenteraadslid in rang in de raad voor maatschappelijk welzijn vervangen door de eerste opvolger.

Terwijl het vast bureau in de overige Vlaamse gemeenten bij volstreekte meerderheid van stemmen beslist (meer dan de helft van de uitgebrachte stemmen), beslist het vast bureau in de randgemeenten en Voeren bij consensus. Bij gebrek aan consensus, legt de voorzitter de zaak voor aan de raad voor maatschappelijk welzijn.

Op de 6 randgemeenten en Voeren na hebben alle Vlaamse gemeenten naast het vast bureau ook nog een tweede uitvoerend orgaan binnen hun OCMW: het **bijzonder comité voor de sociale dienst**. Alleen de randgemeenten en Voeren hebben geen bijzonder comité: in die gemeenten oefent (de voorzitter van) het vast bureau de bevoegdheden van (de voorzitter van) het bijzonder comité voor de sociale dienst uit.

Dit alles toont aan dat de rechtstreekse verkiezing van het schepencollege, de OCMW-raad en het vast bureau een belangrijke impact heeft op de beleidsvoering in de 6 randgemeenten. De schepenen behoren vaak niet allemaal tot de meerderheid en binnen het gemeentebestuur enerzijds en het OCMW-bestuur anderzijds is er een andere meerderheid mogelijk. De nood aan afstemming om tot een gestroomlijnd beleid te komen, kan daardoor ook groter zijn.

Om die reden is er in de randgemeenten en in Voeren – in tegenstelling tot de andere Vlaamse gemeenten – wel nog een **overlegcomité**. Dat is samengesteld uit een delegatie van de gemeenteraad enerzijds en bestaat minstens uit de burgemeester (of een schepen die hij heeft aangewezen) en de voorzitter van de OCMW-raad.

Tot slot geldt in een aantal randgemeenten een bijzondere regeling voor wat betreft het **lokale jeugd- en sportbeleid**. Omdat sommige randgemeenten geen jeugd- of sportbeleid wensen te voeren volgens de regels van de Vlaamse overheid, neemt vzw 'de Rand' er die rol van het lokaal bestuur over. Zo krijgt vzw 'de Rand' werkingsmiddelen van de Vlaamse overheid om in de gemeenten Kraainem, Linkebeek en Wezembeek-Oppem een jeugd- en sportbeleid te voeren en neemt ze in de gemeente Drogenbos alleen het jeugdbeleid op. De betrokken lokale besturen ontvangen voor die beleidsdomeinen bijgevolg geen middelen⁸.

⁸ Meer informatie over deze regeling vindt u terug in het [jeugdbeleidsplan](#) en [sportbeleidsplan](#) van vzw 'de Rand'.